

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

<i>Кузнецова Людмила Валентинівна</i>	
ІСТОРИЗМ ЯК ПРИНЦИП ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	455
<i>Мишак Дмитро Едуардович</i>	
УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА НА ЗАВЕРШАЛЬНИХ ЕТАПАХ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ	458
<i>Пришєдько Олександр Леонідович</i>	
ПОДАТКОВИЙ КОМПРОМІС ЯК ПІДСТАВА ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	460
<i>Ренкас Анастасія Анатоліївна</i>	
СПЕЦИФІКА ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ ПІДОЗРЮВАНОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	461
<i>Філімонов Микита Володимирович</i>	
ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ ІЗ ВЕБ-САЙТІВ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ: ПРОБЛЕМИ ДОКТРИНИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	463
<i>Якових Євген Володимирович</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРО ПЕРЕДАЧУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ НА ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЗБЕРІГАННЯ ВЛАСНИКУ Д КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	465

СЕКЦІЯ 11. КРИМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

<i>Др'юмін Віктор Миколайович</i>	
ПОЛЕМОЛОГІЯ ТА ВІЙНА: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ РАКУРС	468
<i>Мандриченко Жанна Василівна</i>	
ДО ПИТАННЯ ЩОДО УМОВ БУДІВЕЛЬНОЇ АМНІСТІЇ В УКРАЇНІ	471
<i>Melnychuk Tetiana Volodymyrivna</i>	
ORGANISED CRIME IN POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE: MAPPING THE RISKS	473
<i>Федчун Наталія Олександрівна</i>	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ	475
<i>Цитряк Віктор Ярославович</i>	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРШИХ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВ ТА СИСТЕМ	477
<i>Альбеценко Олексій Станіславович</i>	
СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ	480

СЕКЦІЯ 12. КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ПСИХОЛОГІЯ ТА МЕДИЦИНА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУДОЧИНСТВА

<i>Аркуша Лариса Ігорівна, Д'ячкова Марія Олегівна</i>	
РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	482
<i>Тіщенко Валерій Володимирович</i>	
ВОЄННА КРИМІНАЛІСТИКА: ПОНЯТТЯ, ПРИЗНАЧЕННЯ І ЗМІСТ	484
<i>Загородній Віктор Євстафійович, Чумак Сергій Прокопійович</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ	486
<i>Ващук Олеся Петрівна</i>	
ЩОДО МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ СЛІДЧОГО	489
<i>Подобний Олександр Олександрович</i>	
УТОЧНЕННЯ ТИПОЛОГІЇ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ	491
<i>Самойленко Олена Анатоліївна</i>	
ЩОДО ТАКТИКИ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЯК СТРУКТУРНОГО ЕЛЕМЕНТУ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	494
<i>Цехан Дмитро Миколайович</i>	
КРИМІНАЛЬНА КАР'ЄРА: ОКРЕМІ МОДЕЛІ ПОБУДОВИ	495
<i>Каркоцький Іван Олексійович</i>	
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОПИТУ ЕКСПЕРТА ПІД ЧАС СУДОВОГО СЛІДСТВА	498
<i>Серафимов Олександр Миколайович</i>	
ЩОДО ДЕЯКИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗУМІННЯ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ, ЯКІ ДІЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ	500
<i>Белік Лариса Степанівна</i>	
ЩОДО КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗКРИТТЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	502

СЕКЦІЯ 12

КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ПСИХОЛОГІЯ ТА МЕДИЦИНА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУДОЧИНСТВА

*Керівник секції: завідувач кафедри криміналістики,
детективної та оперативно-розшукової діяльності, доктор юридичних наук,
професор Л. І. Аркуша*

*Секретар секції: доцент кафедри криміналістики,
детективної та оперативно-розшукової діяльності, кандидат юридичних наук,
доцент Ю. О. Гресь*

Аркуша Лариса Ігорівна
Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності,
доктор юридичних наук, професор
Д'ячкова Марія Олегівна
Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач відділу аспірантури та докторантури, кандидат юридичних наук

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

На сьогоднішній день, незважаючи на високий цивілізаційний розвиток суспільства, рівень науки та освіти, людство продовжує контпродуктивну діяльність, спрямовану на фактичне знищення власної популяції – провадить збройні конфлікти, жертвами яких стають мільйони осіб. Це свідчить, що навіть на сьогоднішній день відсутні дієві механізми запобігання та протидії абсолютно всім збройним конфліктам, які мають місце в сучасності. Разом з тим необхідно вказати на один з дієвих засобів, які можуть з одного боку сприяти збройним конфліктам, а з іншого – їм запобігати або навіть протидіяти. Таким засобом слід вважати засоби масової інформації (далі – ЗМІ).

Відповідно до діючого Закону України «Про медіа» медіа (засіб масової інформації) – засіб поширення масової інформації у будь-якій формі, який періодично чи регулярно виходить у світ під редакційним контролем та постійною назвою як індивідуалізуючою ознакою [1].

Враховуючи зазначене, дослідження ЗМІ здійснюватимемо за наступними критеріями: часові проміжки впливу ЗМІ на збройний конфлікт; суб'єкти, які відносяться до категорії ЗМІ; особливості їх роботи.

Перший критерій щодо ролі ЗМІ у збройних конфліктах – часові проміжки впливу ЗМІ на збройний конфлікт, в рамках якого можна виділити наступні види впливу:

- *вплив ЗМІ на передодні збройного конфлікту.* Так характеризуючи відповідний вплив необхідно зауважити, що він може як підсилювати мотивацію сторін або окремої сторони до конфлікту, або ж навпаки відтерміновувати його або ж уникнути його. Важливе значення має інформаційна направленість ЗМІ щодо самого факту існування відповідного конфлікту;
- *вплив ЗМІ під час збройного конфлікту.* В даному випадку роль ЗМІ зазвичай зводиться до інформування про хід збройного конфлікту. Зазначена особливість в контек-

сті впливу на військові дії може впливати на: цілеспрямовані атаки між ворогуючими сторонами на окремі військові об'єкти, інформація про які була розміщена в ЗМІ; мотивацію сторін докласти зусиль щоб здолати ворога, що тягне за собою руйнівні наслідки для суб'єктів конфлікту; дискредитація сторони конфлікту для отримання міжнародних преференцій тощо;

- *вплив ЗМІ після збройного конфлікту*. Залежно від наслідків конфлікту та напрямленості діяльності ЗМІ, вони можуть виправдовувати агресію, акцентувати увагу на позитивних досягненнях збройного конфлікту, відволікати увагу громадян від наслідків збройного конфлікту для збереження влади елітами, тощо.

Важливо також зазначити і про розвиток ЗМІ. Друковані газети з інформацією, які видавались один раз в декілька днів еволюціонували до миттєвих інформаційних повідомлень, які отримує значна кількість осіб часто безкоштовно. Тут варто звернути увагу, що в залежності від категорій або видів ЗМІ, залежить і їх вплив на військовий конфлікт. Так оцінюючи сучасні форми ЗМІ, варто умовно виділити наступні:

- *блогери-експерти*. Оцінюючи відповідних суб'єктів, необхідно зауважити, що це продукт сучасного технологічного прогресу, який дозволяє часто особам, які недотримуючись інколи етичних вимог журналістської діяльності, та не володіючи належною інформацією про події, користуючись прийомами риторики та піару, аналізувати військовий конфлікт та робити безпідставні висновки щодо нього. Відповідна необ'єктивна інформація, яка носить системний характер, зазвичай негативно впливає на сторони конфлікту, які стають своєрідними заручниками такої інформації;
- *блогери-учасники*. Наявність технічних засобів сприяє тому, що безпосередні учасники конфлікту діляться своїми враженнями щодо тактичних особливостей здійснення збройного конфлікту. Цей формат інформування безумовно викликає значну довіру у читачів чи глядачів. Однак, він має значний недолік – суб'єктивність подачі інформації, оскільки в даному випадку особи зазвичай не мають відповідного журналістського фаху та використовують інформацію вибірково, інколи суб'єктивно її оцінюючі із не завжди логічними висновками;
- *ЗМІ в класичному розумінні*. На сьогоднішній день рівень популярності зазначеного виду ЗМІ значно упав, що обумовлюється наявністю альтернативних джерел надходження інформаційних повідомлень, які хоч і не завжди відповідають дійсності або ж є неактуальними. Обґрунтовані, повні висновки експертів дуже часто нецікаві аудиторії, оскільки в контексті швидкості та легкості сприйняття відповідної інформації вони програють попереднім видам.

Щодо методів роботи сучасних ЗМІ, то серед яких умовно можна виділити наступні:

- *максимально об'єктивне і повне висвітлення подій*. Незважаючи на значну кількість як офіційних ЗМІ, так і не офіційних, зустрічається доволі нечасто, що пояснюється різними факторами: державним контролем, недоречністю витратити значні ресурси для серйозного дослідження, яке ризикує в процесі роботи стати неактуальним, існуванням фінансової залежності тощо;
- *об'єктивне, але не повне висвітлення подій*. Зазвичай, навіть маючи обмежений час або бюджет відповідальні журналісти якісно виконують свою роботу, але через зазначені причини у них формується обмеженість у сприйнятті цілісної картини події, тому вони часто несвідомо або без умислу можуть висвітлювати не повну інформацію, що може мати негативні наслідки до суспільства під час збройного конфлікту та не відповідати об'єктивній дійсності;
- *повне, але не об'єктивне висвітлення подій*. В роботі журналіста важливим є донесення інформації без суб'єктивної оцінки її журналістом. Оскільки вона може собою замінювати зміст наданої інформації та сприяти до виникнення хибного уявлення щодо події у читача;

- здійснення пропаганди, використовуючи інфоповід події. На жаль одним із методів роботи ЗМІ з населенням – транслявання пропагандистської інформації, в тому числі щодо збройного конфлікту. Така риса характерна для тоталітарних чи авторитарних суспільств та зазвичай тягне тяжкі для нього наслідки. Відповідний метод часто є однією з умов або навіть причин збройного конфлікту, оскільки використовуючи окремі факти, з них створюються нереальні історії, які можуть сприяти початку або інтенсивному продовженню конфлікту.

Список використаних джерел

1. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>

Ключові слова: протидія злочинності, засоби масової інформації, збройний конфлікт.

Keywords: crime prevention, mass media, armed conflict.

Тіщенко Валерій Володимирович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри криміналістики, детективної і оперативно-розшукової діяльності,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України*

ВОЄННА КРИМІНАЛІСТИКА: ПОНЯТТЯ, ПРИЗНАЧЕННЯ І ЗМІСТ

В умовах агресивної і загарбницької війни, яка ведеться РФ на території України, перед правоохоронними органами постають завдання з ефективного виявлення і розслідування злочинів проти національної безпеки, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Разом з тим, традиційних криміналістичних рекомендацій, розрахованих на боротьбу зі злочинністю в умовах мирного життя суспільства, виявляється абсолютно недостатньо.

Загарбники вчиняють багаточисленні злочини проти мирного населення, знищують об'єкти критичної інфраструктури, культурно-історичні об'єкти, чинять злочини геноциду та екоциду, що є грубим порушенням норм міжнародного гуманітарного права. Такі злочини на основі Женевської конвенції (1949 р.) та Римського статуту Міжнародного кримінального суду (1998 р.) цілком слушно віднести до воєнних злочинів. За вітчизняним законодавством до них можна віднести планування, підготовку, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437 КК України), порушення законів та звичаїв війни (ст. 438 КК), застосування зброї масового знищення (ст. 439 КК), розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення (ст.440 КК), екоцид (ст.441 КК), геноцид (ст. 441 КК), найманство (ст.447 КК).

Розслідування воєнних злочинів здійснюється у край важких умовах: під ворожими обстрілами, на замінованих територіях, характеризується дефіцитом доказової інформації та обмеженими можливостями її закріплення і дослідження, специфічними формами її отримання та обробки, що викликає необхідність оперування так званими цифровими доказами, потребує проведення допиту численних потерпілих і свідків, які переміщуються по всій території України та за її межами.

В той же час, науковій розробці техніко-криміналістичних, тактичних і методико-технологічних рекомендацій приділяється недостатньо уваги, хоча й були зроблені перші кроки в цьому напрямі (О. М. Дуфенюк, І. І. Когутич, О. О. Кравчук, М. С. Бондаренко, В. Ю. Шепітько, В. М. Шевчук, М. В. Шепітько, А. Ф. Волобуєв та ін.). Апробація відповідних досліджень здійснювалась на науково-практичних конференціях і круглих столах в Одесі, Києві, Харкові, Львові [1].